

A PAIR-H PÁRKAPCSOLATI KÉRDŐÍV MAGYAR NYELVŰ ADAPTÁCIÓJA

KÖVÉR Lili

Debreceni Egyetem Klinikai Központ, Pszichiátriai Klinika, Debrecen
lili.kover@gmail.com

BALÁZS Katalin

Debreceni Egyetem, Pszichológia Intézet, Debrecen
balazs.katalin@arts.unideb.hu

FRECSKA Ede

Debreceni Egyetem Klinikai Központ, Pszichiátriai Klinika, Debrecen
efrecska@hotmail.com

ÉGERHÁZI Anikó

Debreceni Egyetem Klinikai Központ, Pszichiátriai Klinika, Debrecen
egerhazi@med.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: A tanulmány célja a Schaefer és Olson (1981) által kidolgozott Personal Assessment of Intimacy in Relationships (PAIR) párkapcsolati kérdőív magyar változatának, a PAIR-H párkapcsolati kérdőívnek a pszichometriai vizsgálata. *Módszer:* A PAIR-H párkapcsolati kérdőív egy komplex kérdőívcsomagban került felvételre egy nagyobb, párkapcsolati dinamikára vonatkozó kutatási projekt részeként. A kérdőíves vizsgálatban 122, minimum fél éve párkapcsolatban élő heteroszexuális pár vett részt. A vizsgálati személyek harmada esetén a pár egyik tagja kezelésben részesül depresszió, szorongásos zavar vagy ezek együttes előfordulása miatt. Fő validitási kritériumként azt a globális párkapcsolati elégedettségre vonatkozó kérdést használtunk, mely az eredeti kérdőívnek egy kiegészítő, összegző kérdése, és a párkapcsolati elégedettség mértékét méri fel („Kérjük, jelölje be az egyenesen, hogy mennyire elégedett párkapcsolatával!”). *Eredmények:* Az empirikus eredmények alapján a PAIR-H párkapcsolati kérdőív magyar változata egy megbízható és valid mérőeszköz, melynek két látens dimenziója van: a közös élmények és a megértés-támogatás dimenziók. *Következtetések:* A PAIR-H párkapcsolati kérdőív elméleti és gyakorlati célból történő alkalmazására egy, az eredetinel rövidebb, 16 plusz egy tételes magyar nyelvű kérdőívváltozatot javasolunk.

Kulcsszavak: PAIR, párkapcsolati elégedettség, pszichometriai jellemzők

BEVEZETÉS

A tanulmány célja a párkapcsolati elégedettségéről információt nyújtó, angol nevén Personal Assessment of Intimacy in Relationship (PAIR, Schaefer és Olson, 1981) kérdőív adaptációja. A kérdőívet eredetileg a párkapcsolati diagnosztika elősegítésére hozták létre, de hamar elterjedté vált azokban az empirikus kutatásokban is, melyek a párkapcsolati dinamika megértésével foglalkoztak.

A párkapcsolati elégedettségnek az intimitás fontos része. Minél inkább megértettnek, elfogadottnak érzi magát a személy a párkapcsolatában, annál biztonságosabbnak éli meg azt. Ugyanakkor ez jelentősen hozzájárul a személy pszichés jóllétéhez, hiszen a fontos másikkal való érzelmi kapcsolat egy alapvető szükségletet elégít ki. A kérdőív alkalmazása során gyűjtött nemzetközi tapasztalatok (Patrick és mtsai, 2007; Prager és Buhmaster, 1998; Spanier és Filsinger, 1983) alapján azt a következtetést lehet levonni, hogy az intimitás és a párkapcsolati elégedettség nagyon szorosan együtt járó konstruktumok, egymástól nehezen elválaszthatóak, de mégiscsak különállóak.

Azonban a mai napig nem áll rendelkezésre olyan magyar nyelvű, bevizsgált kérdőív, mely a párkapcsolat ezen aspektusát is méri. A PAIR párkapcsolati kérdőív abban különbözik más párkapcsolatra vonatkozó kérdőívektől (például: Marital Satisfaction Inventory, Roach, Frazier és Bowden, 1981; Kansas Marital Satisfaction Scale, Schumm és mtsai, 1986; Marital Satisfaction Inventory, Snyder, 1979), hogy segítségével az intimitáson keresztül láthatunk rá a párkapcsolati elégedettségre, így válik értelmezhetővé a párkapcsolati dinamika. Jelen tanulmány célja a kérdőív magyar mintán történő pszichometriai vizsgálata annak érdekében, hogy az

elméleti és a gyakorlati alkalmazást elősegítse.

Az intimitás és a párkapcsolati elégedettség viszonya

Néhány kutató (például Register és Henley, 1992; Schimmel, 1987) szerint az intimitás egy objektíven nem meghatározható fenomenológiai tapasztalat. Ennek ellenére mások kísérletet tettek az intimitás meghatározására, miszerint az intimitás pszichológiai közelséget jelent egy kapcsolatban, amely kölcsönös kitérülést és megértést, gondoskodást és elfogadást foglal magába (Reis és Shaver, 1988). Egyes kutatók (Clinebell és Clinebell, 1970) az intimitás fogalma alatt az elégedettségre vonatkozó kölcsönös igényt, valamint a másikkal való, különböző szinteken megvalósuló közelséget értették. Meghatároztak szexuális, érzelmi, esztétikai, kreatív, szórakozási, munka-, krízis-, konfliktus-, elégedettség-, spirituális és kommunikációs intimitást is. Azonban ezen fogalmak elméleti háttere tisztázatlan maradt.

Dahms (1972) az intimitást szintén a másik emberhez való közelségként írta le, mely különböző szinteken valósulhat meg. Ennek megfelelően intellektuális, fizikai és érzelmi intimitás dimenziókat határozott meg, melyeket négy, természetéből fakadó, fontos tulajdonsággal jellemezte: kölcsönös hozzáférhetőség, természetesség, szabadság és az intimitás folyamatára való igény. Olson (1975) az intimitás meghatározására és megértésére törekedve hét dimenzió mentén határozta meg az intimitást: (1) érzelmi – a közelség megélésének élménye; (2) társas – annak élménye, hogy közös barátaink vannak és hasonló szociális hálóval rendelkezünk; (3) intellektuális – a gondolatcsere élménye; (4) szexuális – a vonzalom megélésének élménye és/vagy a szexuális aktivitás; (5) szó-

rakozás – hobbik, közös tevékenységek; (6) spirituális – hasonló elgondolás az élet értelméről és/vagy közös vallásos nézet; (7) esztétika – olyan jellegű közelség, ami a szépség közösen átélt élményére vonatkozik. Továbbá Olson (1975) az intimitás szempontjából különbséget tett az intim élmények és az intim kapcsolat között. Az intim élmények alatt a közelség érzetét és annak a másikkal történő megosztását érti. Intim élményeinket megélhetjük különböző emberekkel anélkül, hogy intim kapcsolatban állnánk velük. Az intim kapcsolat pedig olyan, ahol a felek átélnek az intim élményeket egymással, és az élmény és a kapcsolat az idő múlásával fennmarad. Így az intimitás egy folyamat, ami idővel alakul ki és sosem fejeződik be vagy valósul meg teljesen. Így a párok téves következtetést vonnak le akkor, ha azt feltételezik, hogy „elérték” az intimitást és már semmit nem kell tenniük a fenntartásáért. Miközben az intimitás élménye megfoghatatlan és kiszámíthatatlan jelenség, ami spontán jelentkezik; idő, munka és erőfeszítés fenntartani. Így az intimitás megélésével kapcsolatos nehézségek az egész felnőttkoron átívelhetnek (Whitbourne és mtsai, 2009) és az élet különböző területeit érinthetik.

A kapcsolatban megvalósuló intimitás elmélyítésének alapja a kitárulkozás. Az önfeltárás kölcsönös folyamat, különösen a kapcsolat elején, amikor mindkét fél egyre mélyebb érzelmeket oszt meg egymással. Mivel az önfeltárás során negatív tartalmú információk cseréje is megvalósul, így bizalom szükséges ahhoz, hogy a felek legbensőbb gondolataikat és érzéseiket megosszák egymással, ami által a kapcsolat fontosabb, jelentősegteljesebb és tartósabb lesz. Ezáltal a kapcsolat elmélyül, stabil és intim viszony alakul ki közöttük (Altman és Taylor, 1973). Az intimitás átéléséhez a fontos másik mel-

letti elköteleződésre, a gondolatok és érzelmek kifejezésére és mélyebb lélektani szinten történő megosztására van szükség (Weinberger és mtsai, 2008).

Derlega és Chaikin (1975) az intimitást nem különítették el az önfeltárástól, hanem úgy gondolták, hogy az önfeltárás és az intimitás kialakulása lineáris kapcsolatban van. Ellenben Cozby (1973) nem feltételezte ezt a szoros együtt járást, mert egy kapcsolatban előfordulhat, hogy a megnövekedett önfeltárás aktuálisan csökkenti a párkapcsolati elégedettséget. Ezzel szemben Gilbert (1976) szerint, ha a partnerek kölcsönösen és mélyen megnyílnak egymásnak, akkor nő a másik elfogadása, mint ahogyan a párkapcsolati elégedettség is. A közeli kapcsolatok egyik legfontosabb jellemzője az intimitás (Sternberg, 1986), így a párkapcsolati elégedettségben is kiemelt szerepe van.

A párkapcsolati elégedettség meghatározásában az egyetértés hiányát tükrözi, hogy nincs egységesen elfogadott elmélet a párkapcsolati működés magyarázatára. A kutatók különböző címkékként, mint például „alkalmazkodás”, „boldogság”, „sikeresség”, „minőség” próbálták leírni a párkapcsolati elégedettséget (Faulkner, 2002; Fincham és mtsai, 1997). Egyes kutatók a párkapcsolati elégedettséget, mint a házasság fennmaradásának lényegi tényezőjét fogalmazzák meg (Amato és Rogers, 1999; Previti és Amato, 2003; Trent és South, 2003). Bahr és munkatársai (1983) a párkapcsolati elégedettséget a házasság általános szubjektív értékeléseként határozták meg, tehát az elégedettség annak a mértéke, hogy a szükségletek, elvárások és vágyak hogyan valósulnak meg a házasságban. A Bahr és munkatársai által meghatározott definíciót más kutatók is alkalmazták (például Burr, 1970; Hawkins, 1968; Lenthall, 1977). Végül Rusbult (1983)

az elégedettséget úgy határozta meg, mint a partner iránti érzések és a vonzalom pozitív, interperszonális értékelését.

A párkapcsolati elégedettség különböző faktorokkal hozható kapcsolatba, mint az elkötelezettség (Rusbult, 1980), a jutalom és a kapcsolatba fektetett energia (Sabatelli, 1988), a párkapcsolati stabilitás (White, 1990), az együtt töltött idő (Vangelisti és Banski, 1993), az észlelt párkapcsolati alternatívák (Attridge és mtsai, 1995), a jövőre vonatkozó tervek (Oner, 2000).

A párkapcsolati elégedettség magába foglalja a pár által megtapasztalt intimitást (Spanier és Filsinger, 1983), így az intimitás fontos része a párkapcsolati elégedettségnek, mivel az intimitás, az egyéni szükségletek, vágyak, elvárások beteljesülésének mértékét mutatja, előre jelzi a kapcsolat hosszát, sikerességét, stabilitását (Anderson és Emmer-Sommer, 2006; Hinde, 1997; Kurdek és Schmitt, 1986). Az egyén pszichés jóllétét befolyásolja, hogy mennyire elégedett a párkapcsolatával, sőt már önmagában az intim kapcsolat megléte is hatással lehet az egyén pszichés jóllétére (Forgács, 2003; Gottman és Notarius, 2002; Kiecolt-Glaser és Newton, 2001; Wilson és Oswald, 2005). Az elégedettebb párok nagyobb intimitást élnek meg a kapcsolatukban (Prager és Buhrmaster, 1998). Ha az intimitás fokozódik egy kapcsolatban, a felek jobban bíznak egymásban és vállalják a közelséget (Jacquet és Surra, 2001).

A párkapcsolat minőségét meghatározó intimitás és az elégedettség viszonya kevésbé kutatott terület, mely valószínűleg az intimitás fogalmi meghatározottságának és mérésének nehézségéből fakad (Patrick és mtsai, 2007). Összefoglalóan elmondható tehát, hogy az intimitás és a párkapcsolati elégedettség egymással szoros kapcsolatban lévő,

de különböző konstruktumok, melyek kapcsolatára a szakirodalomban leginkább Olson (1975) elmélete mutat rá. Ezen elmélet mentén a Schaefer és Olson (1981) által kidolgozott mérőeszköz egy gyakorlati újdonság. A kérdőív a párkapcsolaton belül megvalósuló, a közösen átélt, különböző élmények által közelíti meg és vizsgálja a párkapcsolati elégedettséget.

Párkapcsolati Kérdőív (PAIR)

Schaefer és Olson (1981) a párkapcsolat diagnosztikai vizsgálatára, klinikusok számára fejlesztette ki a Párkapcsolati Kérdőívet (PAIR). A Párkapcsolati Kérdőíven kívül is számos kérdőív segíti a párkapcsolati elégedettség feltérképezését, valamint annak megértését. A Házassági Elégedettségi Leltár (Marital Satisfaction Inventory, MSI) tíz dimenzió mentén, 280 állítás segítségével méri fel a személy attitűdjeit és hiedelmeit a házasságával kapcsolatban (Snyder, 1979). A Házassági Elégedettségi Skála (Marital Satisfaction Scale, MSS) egy 73 itemet tartalmazó egydimenziós kérdőív (Roach és mtsai, 1981), mely a személy érzéseit méri fel a párkapcsolatára vonatkozóan. A Kansas Házassági Elégedettségi Skála pedig három állítás segítségével, direktív módon kérdez rá a párkapcsolati elégedettségre (Schumm és mtsai, 1986).

A PAIR abban tér el az eddig felsorolt mérőeszközöktől, hogy a Schaefer és Olson által kialakított kérdőív alapját az a fogalmi különbség képezi, ami az intim tapasztalatok és az intim kapcsolat között áll fenn. Ez az egyetlen olyan kérdőív, mely a párkapcsolati elégedettséget az intim kapcsolat felől közelíti meg. A továbbiakban ennek a kérdőívnek a sajátosságaira koncentrálnunk.

A pár tagjai az intimitást a szerzők eredeti elképzelése szerint a kapcsolat négy külön-

böző területén értékelik: (1) az érzelmi (a község érzésének élménye); (2) a szexuális (kölsönös vonzalom és a szexuális aktivitás); (3) az intellektuális (gondolatok megosztása); és (4) a szabadidős időtöltés (közös érdeklődési kör és hobbi) szempontjából.

Az eszköz klinikai használata során Schaefer és Olson arra kérte a partnereket, hogy válaszoljanak egy ötfokú Likert-skála segítségével arra, hogy most milyen a kapcsolatuk, illetve arra is, hogy milyen kapcsolatra vágnának. Az adatok segítségével egy profil hoztak létre, mely rámutat a jelen és az elvárások közötti különbségekre. A különbségek feltárásának a segítségével a párok megpróbálják azonosítani a problémás területeket, megkönnyítve a célzott változtatások azonosítását.

A kérdőív eredetileg 113 állítást tartalmazott, majd a kérdőív megbízhatóságának növelése érdekében csökkentették az itemek számát. Az eredeti kérdőív kezdetben 6 alskálát és 36 itemet tartalmazott. Az alskálák megbízhatósága, a Cronbach-alfa mutatót tekintve a 0,70 és a 0,77 értékek között mozgott (Sabatelli, 1988). Azonban két alskála kikerült a kérdőívből, mivel csak négy alskálának volt konzisztensen magas az együtt járása a validáló kérdőívvel (Schaefer és Olson, 1981).

Tehát a végleges párkapcsolati mintázatot vizsgáló önkítöltős papír-ceruza teszt 24 állításból áll, ezen túl egy összegző megítélés is történik az alábbiak szerint. A kérdőív négy alskála mentén vizsgálja a párkapcsolati elégedettséget: érzelmi (például: „Gyakran érzek érzelmi távolságot köztem és partnerem között”), szexuális (például: „A szexuális vágy kifejezése a kapcsolatunk fontos része”), intellektuális (például: „Amikor valami komoly dologról beszélgetünk, úgy tűnik, hogy kevés dologban értünk egyet”), és szabadidős (például: „Szabadidőnket örömmel

töltjük el együtt”) aspektusokat mér fel az állításokkal való – ötfokú Likert-skálán kifejezett – egyetértés mentén. A kérdőív utolsó iteme egy összegző kérdés: a válaszadónak egy folytonos vonalon kell megjelölnie párkapcsolati elégedettsége mértékét, melynek egyik végpontja az „Egyáltalán nem elégedett”, a másik végpontja a „Teljesen elégedett”. Schaefer és Olson azt javasolták, hogy külön pontszámot kell létrehozni minden élményre vonatkozóan, mivel a különböző dimenziók adják az intimitás profilját, ami fontosabb, mint az összpontszám. A PAIR tehát a párkapcsolati elégedettség indirekt mérőeszköze (Greeff és Hildegard, 2001). A kérdőív validitását empirikus vizsgálatok erősítik meg, melyek eredményei szerint a kérdőív alskálái összefüggnek a házastársi alkalmazkodás, az empátia és az önfeltárás mértéke, valamint a Moos Családi Környezet Skála (Moss és Moss, 1976) eredményeivel (Thomas és mtsai, 1984). A Párkapcsolati Kérdőív minden alskálája pozitívan korrelált a Moos-féle kohézió és kifejezőképesség skálákkal. Ugyanebben a vizsgálatban a Párkapcsolati Kérdőív minden alskálájának megbízhatósági együtthatója jó értéket mutatott, a Cronbach-alfa legalább 0,70 volt. A PAIR mindegyik alskálája pozitívan korrelált a Locke–Wallace Házastársi Alkalmazkodás Skálával (The Locke–Wallace Short Marital Adjustment Test), a korrelációs együttható meghaladta a 0,30-as értéket (Locke és Wallace, 1959). Ugyanakkor egyik alskála sem korrelált az empátia skálával, és csak mérsékelt összefüggések voltak megfigyelhetők az alskálák és az önfeltárás mértéke között (Locke és Wallace, 1959). Minden alskála a várt irányban korrelált a kohézióval, a kifejezőképességgel és a konfliktusos családi környezet skálával (Sabatelli, 1988).

További vizsgálatokban a PAIR skálái szignifikánsan korreláltak ($r = 0,77$) a Waring Intimitás Kérdőívvel (WIQ), mely az intimitás 8 komponensét vizsgálja (Fowers, 1990; Van den Broucke és mtsai, 1995). A WIQ alskálái közül a konfliktuskezelés, szeretet, kohézió, kompatibilitás, autonómia és kifejezőképesség legalább közepes korrelációt mutatnak a PAIR alskáláival (Waring, 1984). Ugyanakkor a WIQ alskálái közül a szexualitás és identitás és a PAIR alskálái nem mutatnak összefüggést (Waring, 1984). Továbbá a PAIR párkapcsolati kérdőívvel mért intim tapasztalatok negatívan korreláltak az érzelmi zavarokkal és pozitívan az intimitással (Hames és Waring, 1980).

Birnbaum és Reis (2006) 248 észak-amerikai nő szexualitását vizsgálta. Az egyik alkalmazott kérdőív a PAIR érzelmi skálájának öt iteme volt. Az állításokat egy kilencfokú Likert-skála mentén értékelték a kitöltők. Az eredmények alapján az alskála megbízhatósága magas, a Cronbach-alfa értéke 0,89 volt.

Tapasztalatok a PAIR párkapcsolati kérdőív alkalmazásával

A PAIR párkapcsolati kérdőívet használták a kutatók a házassági tanácsadás hatékonyságának, a párterápiás célok és technikák kialakításának, a szülői szerepvállalás párkapcsolatra gyakorolt hatásának vizsgálatok, valamint az anyaság vallási szociális támogatásának felmérése esetében is. A tanulmány alábbi részében ezen kutatásokat foglaltuk össze, melyekben eredményesen használták a párkapcsolati elégedettség kérdőívet.

Powell és Wampler (1982) szekunder adatelemzést végeztek Schaefer és Olson (1981) egyik legátfogóbb tanulmányának adatain. Az eredeti kutatásban 118 olyan pár vett részt, akik házassági tanácsadón is

részt vettek, míg a kontrollcsoportot 30 olyan pár alkotta, akik csak a kutatási kérdőívet töltötték ki, de tanácsadásban nem részesültek. A két csoport nem különbözött semmilyen demográfiai változó tekintetében, a párkapcsolati elégedettséget illetően mégis nagy különbségek voltak közöttük. A vizsgálatban az eredeti, hat alskálát tartalmazó kérdőív adatait elemezték. A PAIR öt alskáláján elért eredmények között a különbségek szignifikánsak voltak (Érzelmi, Szociális, Intellektuális, Szabadidős és Rekreációs) a két csoport között. Eredményeik alapján a tanácsadón részt vevő párok bizonyultak elégedetlenebbeknek, melyet a PAIR kérdőív is igazolt.

Kersten (1990) mélyinterjú technika alkalmazásával vizsgálta a házassági elégedetlenséget. Mivel az érzelmi kötelékek központi szerepet játszanak a házasságban, ezért fontos megérteni azokat a tényezőket, amelyek fokozzák az elégedetlenséget vagy házastársi elhidegüléshez vezetnek. Az eredmények alapján a párkapcsolati elégedetlenség fokozatosan gyengíti a kötődést, csökken a másikkal való törődés, érzelmi elhidegülés, apátia, közöny alakul ki a felek között. Kersten az interjú kérdései között a PAIR egyes állításait is használta. Eredményei arra mutattak rá, hogy a bizalomvesztés folyamatának visszafordítása érdekében a párterápia során különböző célokat kell kitűzni és különböző beavatkozásokat kell eszközölni a felek közötti elégedetlenség minden állapotára vonatkozóan.

Bradley és munkatársai (1997) alakították ki a Szülői Ráfordítás Kérdőívet (PIC), melyvel a szülők gyermekükre vonatkozó érzelmi ráfordítását mérték. A kérdőív pontszámait összevetették a PAIR pontszámaival. A kérdőív ambivalencia, konfliktus és szeretet skáláját használták, hogy az anyák a csecsemőjük születését követő egy hónapban értékeljék

a párkapcsolatuk minőségét. Vizsgálatuk alapján elmondható, hogy a szülői szerep elfogadásában többek között szerepet játszik a párkapcsolatra vonatkozó ambivalenciaérzet, valamint a kapcsolatban zajló konfliktusok.

Mulsow és munkatársai (2002) a szülői stresszt vizsgálták kisgyermekes házaspároknál. Azok az anyák, akik nagyobb intimítást éltek meg a párkapcsolatukban, azok kisebb stresszt éltek meg a gyermek féléves koráig.

Willoughby és munkatársai (2008) a RSS (Religious Social Support Scale) skála validálása során használták a PAIR párkapcsolati kérdőív érzelmi aspektusára vonatkozó hat itemét, mely alapján bejósolhatóvá vált a párkapcsolat minősége.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy bár Schaefer és Olson (1981) a PAIR párkapcsolati kérdőívet azzal a céllal hozták létre, hogy hasznos információkkal szolgáljon a terápiás munka megtervezésére vonatkozóan, emellett számos kutatásban alkalmazták az intimitás mértékének megállapítására.

VIZSGÁLAT

A tanulmány célja a magyar nyelvre lefordított párkapcsolati elégedettség vizsgálatára alkalmas kérdőív (PAIR-H) pszichometriai jellemzőinek feltárása. A kérdőív magyar nyelvű adaptációja most történt meg. Egyrészt szükség volt a magyar nyelvű változat megbízhatóságának és validitásának elemzésére. Másrészt, mivel a kérdőív kialakítása több mint harminc évvel ezelőtt történt, és időközben a kultúra, a párkapcsolatra vonatkozó elvárások is változtak, ezért egyébként is indokolt volt a kérdőív itemeinek felülvizsgálata. Különösen azért, mert a kérdőív

szerkezetét kialakítása óta tudomásunk szerint nem vizsgálták, mindössze a kérdőív alszkálájának megbízhatóságát tüntetik fel a mérőeszközt alkalmazó tanulmányok. Célkitűzésünk motivációja tehát kettős volt: egyrészt a párkapcsolati kérdőív magyar nyelvre lefordított itemeinek magyarországi gyakorlatban való megfelelésének, másrészt az itemek a jelenkori gyakorlatban való alkalmazhatóságának vizsgálata a cél. Természetesen technikailag a folyamat nem válik szét, hanem egyetlen vizsgálatról van szó, melynek eredményeképpen egy párkapcsolati terápiában alkalmazható és elméleti kutatásokban használható mérőeszköz magyar nyelvű változatát szeretnénk kialakítani, melyet Personal Assessment of Intimacy in Relationship in Hungarian, azaz PAIR-H kérdőívnek nevezünk.

Minta és eljárás

Jelen vizsgálat egy komplex kutatási projekt egy szelete. A párkapcsolati dinamikára fókuszáló komplex vizsgálathoz az etikai engedélyt a DE OEC Tudományos Bizottság Regionális és Intézményi Kutatásetikai Bizottsága adta.

A vizsgálati személyeket előzetesen tájékoztattuk, hogy egy párkapcsolatra vonatkozó kutatásban kérjük a részvételüket. A kérdőívek felvételére papír-ceruza formában, felügyelet nélkül került sor. A kérdőív-csomag tartalmazott egy kutatási tájékoztatót, melyben a résztvevőket megkértük, hogy a kérdőíveket önállóan töltsék ki, a partnerükkel való egyeztetés nélkül válaszoljanak a kérdésekre. A kérdőív elején néhány demográfiai adat megadására kértük a résztvevőket: nemükre, korukra, iskolai végzettségükre, valamint a párkapcsolatuk hosszára kérdeztünk rá. A vizsgálati személyek a kitöltött kérdőíveket minden esetben lezárt

borítékban juttatták vissza. A vizsgálatban párok vettek részt, ez jelen tanulmány szempontjából technikai jelentőséggel bír, azonban más, tervezett vizsgálatok szempontjából fontos volt, hogy a pár mindkét tagját elérjük.

A vizsgálati kérdőívet kisebb arányban a DE OEC Pszichiátriai Tanszéken pszichiátriai kezelésben, ambuláns ellátásban részesülő páciensekhez és azok házasság-/élettársaihoz, valamint nagyobb arányban az átlagpopulációhoz tartozó, pszichiátriai előzménnyel nem rendelkező párokhoz juttattuk el. A pszichés zavarral küzdő páciensek bevonását azért láttunk indokoltnak, mert a párkapcsolati nehézségek és a miattuk megélt szorongás miatt fordulnak az emberek legtöbbször lelki segítségért (Platts és mtsai, 2002). Szakirodalmi adatok is alátámasztják az összefüggést a párkapcsolati problémák és a pszichés zavarok között, miszerint a depresszió vagy a depresszív tünetek összefüggnek a párkapcsolati diszfunkcióval (Burns és mtsai, 1994; Davila és mtsai, 2003). Továbbá a szorongás káros hatással van a párkapcsolatra (Li és Chan, 2012), mivel a szorongásos zavarokban szenvedők nehezebben alakítanak ki és tartanak fent párkapcsolatot (Schneier és mtsai, 1992; Turner és mtsai, 1986).

A mintavétel önkényes, beválasztási kritériumunk az volt, hogy 18 év feletti, legalább hat hónapja partnerkapcsolatban lévő heteroszexuális párok mindkét tagja vegyen részt a vizsgálatban. A kutatás során megtapasztaltuk, hogy mennyire nehéz intim, magánéleti témában az emberek segítségét kérni a kérdőívek kitöltéséhez. A megkeresett párok 15%-a teljesen elutasította a lehetőségét annak, hogy kitöltse a kérdőívet. A kérdőívet végül 276 pártól kaptuk vissza, ezek közül 89 kérdőívet nem töltöttek ki, továbbá 65 hiányos adatokat tartalmazott, ezeket az adatelemzés során nem vettük figyelembe. A hi-

ányos adatok nem szórványosan jelentkező egy-egy tétel kihagyását jelentették, hanem döntően a kérdőív félbehagyását. Mivel ez motivátlanságot, figyelmetlenséget jelenthet, illetve mivel a PAIR-H párkapcsolati kérdőív a kérdőívcsomag végén helyezkedett el, ezeket az adatokat nem tudtuk figyelembe venni az elemzésben.

A végső vizsgálati minta 244 főből, 122 párból áll. A párok közül 38 fő – 27 nő és 11 férfi – terápiás kezelés alatt állt, ebből kifejezően 27 férfi és 11 nő az terápiás kezelés alatt álló személyek párjai. A diagnózis 8 esetben depresszió, 13 esetben szorongás és 17 esetben kevert szorongásos és depressziós zavar. A pszichés zavar súlyossága 14 esetben gyenge, 9 esetben közepes és 15 esetben erős. Továbbá részt vett a vizsgálatban 84 egészséges pár. Összességében a kérdőívet kitöltötte 122 nő és 122 férfi, átlagéletkoruk 49,32 év (SD = 8,29 év). A mintában 6 fő általános iskolai, 41 fő szakmunkás, 5 fő szakközépiskolai, 14 fő technikumi végzettséggel rendelkezik, 69 főnek érettségi bizonyítványa van, 40 főiskolát és 69 egyetemet végzett. Átlagosan 24,25 éve vannak párkapcsolatban (SD = 8,56), a vizsgált párok esetében a legrövidebb párkapcsolat 8 hónapja, a leghosszabb 51 éve tart.

Módszer

Az adatgyűjtés, mint azt említettük, egy nagyobb kutatási projekt keretén belül történt, ebből fakadóan egy komplex kérdőívcsomaggal szembesültek a válaszadók. A kérdőívcsomagban szereplő kérdőívek, melyek a PAIR kérdőívvel egyidejűleg felvételre kerültek, de nem képezik jelen kutatás tárgyát, a 2. mellékletben találhatóak.

Párkapcsolati Kérdőív: (PAIR-H – Personal Assessment of Intimacy in Relationships, Schaefer és Olson, 1981) a Vágyi Petra

által a szokványos módszerrel kialakított magyar kérdőívváltozatot használtuk. Azaz két különböző személy angolról magyarra fordította, majd visszafordította a kérdőív szövegét, majd az angol verziókat angol anyanyelvű személy vetette össze, az általa javasolt módosítások elvégzése után alakult ki a végleges magyar kérdőívváltozat. A kérdőív jellemzőiről korábban bővebben szövegtünk, a kérdőív itemei a mellékletben láthatók.

Jelen vizsgálatban a komplex kérdőív adatainak csak egy részét használjuk fel, mely adatok a párcapcsolati elégedettség kérdőív pszichometriai vizsgálatát lehetővé teszik.

Eredmények

A statisztikai elemzést az R statisztikai szoftver segítségével kiviteleztük (R Core Team, 2015).

Az elemzés első fontos kérdése az volt, hogy hogyan járhatunk el a mintát illetően. Mivel a 244 fő adata tulajdonképpen 122 párhoz tartozik, nem kezelhettük őket független adatként. Viszont a látens struktúra elemzését lehetővé tévő statisztikai eljárások feltételezik, hogy a mintába kerülő személyek válaszai függetlenek egymástól. A párok random besorolását terveztük, hogy így felezzük meg a mintát, és a két különálló, így már független adatokat tartalmazó mintán végezzük el a vizsgálatokat. Mindkét mintába 122 fő került. Nem szerettük volna, hogy a kis mintanagyság melletti random besorolás esetlegességei két jellegében nagyban különböző mintát eredményeznének, ezért a rétegzett random besorolás mellett döntöttünk. A nemi arányokat tartottuk a két mintában. Azt sem hagyhattuk figyelmen kívül, hogy a mintában vannak pszichés zavarral küzdő páciensek, ami valószínűleg hatással van az ő elégedettségükre, illetve párjuk kapcsolati

elégedettségére is. Mindezt figyelembe véve rétegzett random besorolást alkalmaztunk annak érdekében, hogy az adatokból két mintát alakítsunk ki, figyelembe véve a személyek nemét, diagnózisát és a pszichés zavar súlyossági fokát, továbbá természetesen azt is, hogy egy mintába csak a pár egyik tagja kerülhet be. Az adatelemzést tehát az így kapott két mintán folytattuk le. Mindkét mintába 19 kezelt személy, 19 tőlük eltérő kezelt személy házastársa és 84 átlagpopulációból származó személy került. Az ő páraik alkotják a másik mintát. Mindkét minta 122 főből áll, egyenlő nemi arányt tartva. A két csoport nem különbözik szignifikáns módon sem a képzettség tekintetében ($\chi^2 = 9,05$, $df = 6$, $p = 0,17$), sem a kor tekintetében (Mann-Whitney-próba: $W = 7426,5$, $p = 978$).

Első lépésként a PAIR-H párcapcsolati kérdőív szerzők által javasolt (Schaefer és Olson, 1981) négyfaktoros modelljét teszteltük megerősítő faktoranalízis segítségével. A modell nem konvergált egyik minta esetén sem, az elemzés hibaüzenetet adott (a Hessian-mátrix nem pozitív). Ellenőriztük a faktorok közötti korrelációt a modell szerint. Mindkét esetben az érzelmi és az intellektuális faktorok korrelációja magasabb értéket mutatott, mint egy ($r = 1,022$ és $r = 1,042$), ami önmagában indokolja a konvergencia hiányát. Ezért az érzelmi és az intellektuális faktort összevontuk, és a két alsókala magas korrelációja miatt a továbbiakban csak az így kialakult háromfaktoros modellt vizsgáltuk.

Mind korrelálatlan, mind korreláló faktorokat megengedő háromfaktoros modellt illesztettünk (lásd az 1. táblázatot) mindkét minta esetén, és mindkét esetben szignifikánsan jobban illeszkedett a korrelációt megengedő modell ($\chi^2_{\text{dif}} = 142,89$, $df_{\text{dif}} = 3$, $p < 0,001$; $\chi^2_{\text{dif}} = 135,3$, $df_{\text{dif}} = 3$, $p < 0,001$).

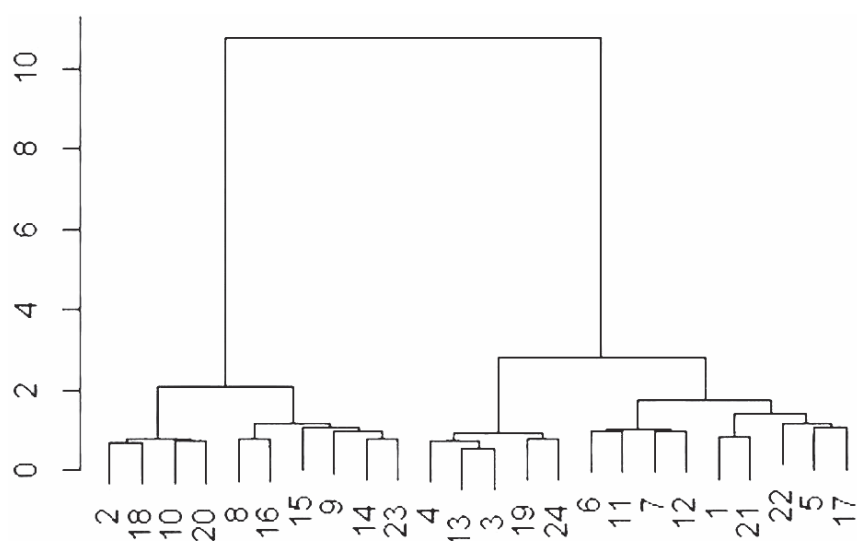
1. táblázat. A megerősítő faktoranalízis modellek főbb illeszkedési mutatói

Minta	Modell leírása	Khi-négyzet korreláló fak.	Df	RMSEA	CFI	TLI	SRMR
A minta	3 faktor	922,01	252	0,148	0,483	0,434	0,248
A minta	3 faktor + korreláció	779,12	249	0,132	0,591	0,547	0,171
B minta	3 faktor	839,30	252	0,138	0,491	0,442	0,230
B minta	3 faktor + korreláció	704,00	249	0,122	0,606	0,563	0,171
A minta	2 faktor	808,14	252	0,134	0,571	0,530	0,220
A minta	2 faktor + korreláció	781,86	251	0,132	0,591	0,550	0,174
B minta	2 faktor	725,62	252	0,124	0,589	0,550	0,197
B minta	2 faktor + korreláció	711,34	251	0,123	0,601	0,561	0,172
A minta	2 faktor + korreláció – 2 item	639,72	208	0,130	0,639	0,600	0,163
B minta	2 faktor +korreláció – 2 item	598,95	208	0,124	0,640	0,600	0,164

Ezt a modellt tekintve egyik mintában sem illeszkedett jól a 6. item és a 12. item a saját alszállójába. Pontosabban, az „*Úgy érzem, hogy szeretkezéseink rutinszerűek*” (6. item) nem jól illeszkedett a szexuális elégedettség alszállójába, valamint a „*Ritkán találunk időt a szabadidő közös eltöltésére*” (12. item) nem illeszkedett a szabadidős elégedettség alszállójába. Mindkét modell esetén magasak a korrelációk a szexuális elégedettség alfaktor és a szabadidős párkapcsolati elégedettség alfaktor között ($r = 0,969$ és $r = 0,934$). Ezek mindössze két elkülönülő faktor létjogosultságát mutatják, a kétfaktoros modell illeszkedési mutatói is az 1. táblázatban láthatók. Továbbra is szignifikánsan jobb ($\chi^2_{\text{dif}} = 26,282$, $df_{\text{dif}} = 1$, $p < 0,001$; $\chi^2_{\text{dif}} = 14,281$, $df_{\text{dif}} = 1$, $p < 0,001$) a korrelációt megengedő modellek illeszkedése, és a korábban feltüntetett két item továbbra sem illeszkedik jól. A két item elhagyásával az illeszkedés javítható, de tovább-

ra sem elégséges ($\chi^2_{\text{dif}} = 142,14$, $df_{\text{dif}} = 43$, $p < 0,001$; $\chi^2_{\text{dif}} = 112,38$, $df_{\text{dif}} = 43$, $p < 0,001$). A látens szerkezet feltárása érdekében az 'A' adatbázison hierarchikus klaszterelemzést végeztünk az itemkorrelációk mátrixából kiindulva, a Ward-módszer segítségével. Ez az eljárás már máskor is célravezetőnek bizonyult, a faktoranalízis által megengedett többféle elemzési útvonal helyett azonnal jól értelmezhető eredményt hozott (például: Péter-Szarka és mtsai, 2015). Az elemzés eredménye az 1. ábrán látható.

A klaszteranalízis, az eddig feltárt eredményekkel összhangban, két fő klasztert azonosít, mely fő klaszterek alatti szint valóban újabb két-két fő itemcsoportot, azaz összesen négy klasztert határoz meg, ezek a klaszterek azonban nincsenek összhangban az elmélet által meghatározott (Schaefer és Olson, 1981) eredeti négy alszállójával. Illetve a két fő klasz-

1. ábra. Az itemek klaszterstruktúrája az 'A' adatbázis elemzése alapján (az itemek, számozva a mellékletben találhatók)

ter között sokkal nagyobb a távolság, mint a négy klaszter között. Mégis, ha az eredeti alskálákkal összevetjük az itemeket, akkor azt láthatjuk, hogy az egyik klaszter (az ábrán a bal oldalon) leginkább a szexuális és a szabadidős alskálák itemeiből áll, míg a másik klaszter (az ábrán a jobb oldalon) jórészt az érzelmi és az intellektuális alskála itemeit tartalmazza.

Az ilyen módon feltárt itemcsoportok figyelembevételével a „B” mintán újabb megerősítő faktoranalízist végeztünk, két fő faktort feltételezve. A modell illeszkedése jobb, mint a korábbi modelleké, azonban még mindig nem elégséges ($\chi^2 = 425,89$; $df = 251$; $RMSEA = 0,076$; $CFI = 0,848$; $TLI = 0,833$; $SRMR = 0,087$).

Ezután tartalmilag áttekintettük az 'A' minta alapján egy klaszterbe rendezett itemeket. Az egyik klaszterbe (bal oldali az ábrán) rendeződtek a szexualitással kapcsolatos itemek és a közös tevékenységgel kapcsolatos itemek, három kivétel van ez alól (9., 15., 23.), melyek az intellektuális alskálának voltak az itemei. A másik klaszterben (az ábrán a jobb oldali) rendeződtek a meg-

értésre és támogatásra vonatkozó, az érzelmi és intellektuális alskálákból származó itemek, illetve öt tartalmilag nem illeszkedő item. Ezek jórészt egy fűrtben elhelyezkedő fordított itemek (6., 7., 11., 12.), illetve, ezzel átfedésben, két szexualitásra vonatkozó item nem illeszkedik tartalmilag (6., 22.). Ha ezeket kihagyjuk, és így végzünk megerősítő faktoranalízist a 'B' mintán, akkor a modell illeszkedése már elfogadható ($\chi^2 = 147,01$; $df = 103$; $RMSEA = 0,059$; $p > 0,05$; $CFI = 0,944$; $TLI = 0,934$; $SRMR = 0,064$). A két faktor közötti korreláció $0,271$, $p < 0,05$.

A továbbiakban az ilyen módon szűrt két alskálát vesszük figyelembe, melyeknek hét, illetve kilenc iteme van. Az első alskála, amit tartalma alapján nevezhetnénk a közös élmények alskálájának, itemei: 2., 8., 10., 14., 16., 18, 20. Például: „Szabadidőnket örömmel töltjük el együtt”. A második alskála, melyet tartalma alapján nevezhetnénk megértés-támogatás dimenzióknak, itemei: 1., 3., 4., 5., 13., 17., 19., 21., 24. Például: „Ha szükségem van arra, hogy valaki meghallgasson, partnerem készséggel figyel rám”. Az alskálák megbízhatósága a Cronbach-alfa

mutatót tekintve az 'A' minta alapján 0,88 és 0,881, illetve a 'B' minta alapján 0,83 és 0,90, azaz erősen megbízhatóak.

Felmerülhet a kérdés, ahogy a tanulmány lektoraiban is felmerült, hogy vajon nem a pszichés zavarral küzdők és párjaik bevonása a mintába okozza-e azt, hogy a PAIR-H párkapcsolati kérdőív struktúrájára vonatkozó eredeti elképzeléstől nagymértékben eltérő látens struktúrát találtunk. Ennek vizsgálata érdekében a mintánként 38 fő kihagyásával, azaz 84 fővel újra elvégeztük a megerősítő faktorelemzéseket és a hierarchikus klaszteranalízist a fentiek szerint. Az elemzés menete az eredményekből fakadóan is azonos volt. El kell ismerni, hogy a csökkentett mintanagysággal kevésbé megbízható a statisztikai elemzés eredménye, ugyanakkor mégiscsak egy benyomást kaptunk arról, hogy a kizárólag egészséges párokkal végzett vizsgálat milyen eredményt ad. A 84 fős 'A' mintán végzett klaszteranalízis a korábbiakban bemutatottal nagyon hasonló struktúrát tárt fel. Mindössze a megértés-támogatás alszála itemcsoportjaiban volt áttrendeződés. De továbbra is egyértelmű a két elkülönülő, alapvető faktor megléte. A végső, kétfaktoros, korrelációt megengedő modell illeszkedési mutatói a 84 fős 'B' mintán: $\chi^2 = 139,27$; $df = 103$; $RMSEA = 0,065$; $p > 0,05$; $CFI = 0,944$; $TLI = 0,934$; $SRMR = 0,078$.

A PAIR-H párkapcsolati kérdőív végén szerepelt egy kérdés, melyben a válaszadók kifejezhették a párkapcsolatukkal való globális elégedettséget egy egyenes mentén megjelölve, hogy mennyire elégedettek párkapcsolatukkal. Ezt az értéket kívánjuk fő validitási kritériumként használni. Mindkét mintában balra elnyúló eloszlást követ a párkapcsolattal való globális elégedettségnek az értéke, az eloszlások eltérnek a normál eloszlástól (a Kolmogorov–Szmirnov-próba

eredménye rendre: $D = 0,162$, $p < 0,01$; $D = 0,141$, $p < 0,05$). Ezért a globális elégedettségi pontszámok összevetését az alszála összes pontszámaival a Spearman-féle rangkorrelációval vizsgáltuk. Az 'A' minta esetén gyenge, de szignifikáns kapcsolat mutatkozott a közös élmények alszála és a párkapcsolattal való globális elégedettség között ($\rho = 0,23$, $S = 232891,4$, $p < 0,05$). Ugyanezen minta esetében erősnek mondható összefüggést láttunk a megértés-támogatás alszálaival ($\rho = 0,71$, $S = 88009,9$, $p < 0,001$). A 'B' minta esetén is hasonlóképpen: a közös élmények alszála kapcsolata gyenge ($\rho = 0,23$, $S = 232968$, $p < 0,05$), a megértés-támogatás alszála kapcsolata pedig erős a globális párkapcsolati elégedettséggel ($\rho = 0,64$, $S = 108760,8$, $p < 0,001$). Mindezek alátámasztják a mérőeszköz validitását, és arra utalnak, hogy a globális elégedettség megítélésében nagyobb szerepet kap a megértés-támogatás alszála.

Az alszálaakra vonatkozó leíró statisztikák a 2. táblázatban találhatóak. Az alszálaikon elért középértékeket tekintve nem mutatkozott különbség a nemek között, továbbá sem a korral, sem a párkapcsolat hosszával nem függött össze az alszálaikon elért pontszám egyik mintában sem.

Amikor viszont a betegek, a betegek hozzátartozói és az egészségesek csoportját vettük össze mindkét mintában, akkor a megértés-támogatás alszála mentén szignifikáns eltérést láttunk (lásd a 3. táblázatot). A pár férfi és női tagjának globális elégedettségértéke szorosan összefüggött ($\rho = 0,66$, $S = 103694$, $p < 0,001$). Valamint mind a két alszála elért elégedettségi pontszám is erősen összefüggött a párok női és férfi tagját tekintve ('A' minta: $\rho = 0,84$, $S = 47931,7$, 'B' minta: $p < 0,001$, $\rho = 0,71$, $S = 103712,3$, $p < 0,001$).

2. táblázat. Az alskálák leíró statisztikái

Minta	Alskála	Átlag	Szórás	Medián	Normalitás (Kolmogorov–Szmirnov)
A minta	közös élmények	22,13	8,04	22,00	D = 0,095, p > 0,05
A minta	megértés-támogatás	34,31	8,14	36,50	D = 0,134, p < 0,05
B minta	közös élmények	22,83	8,06	24,00	D = 0,108, p > 0,05
B minta	megértés-támogatás	35,24	6,59	36,00	D = 0,095, p > 0,05

3. táblázat. A különböző csoportok párkapcsolati elégedettségi értékei

Minta	Csoport	Medián közös élmények alskála	Medián megértés- támogatás alskála	Eltérések vizsgálata (Kruskal–Wallis próba)
A minta	Beteg	22,84	29,53	közös élmények alskála: $\chi^2 = 0,19$, df = 2, p > 0,05 megértés-támogatás alskála: $\chi^2 = 11,28$, df = 2, p < 0,05
A minta	Beteg hozzátartozója	22,53	31,89	
A minta	Egészséges	21,88	35,94	közös élmények alskála: $\chi^2 = 2,02$, df = 2, p > 0,05 megértés-támogatás alskála: $\chi^2 = 7,07$, df = 2, p < 0,05
B minta	Beteg	22,74	32,37	
B minta	Beteg hozzátartozója	25,63	33,63	
B minta	Egészséges	22,21	36,25	

A beteg, beteg hozzátartozója és egészséges csoportok eltérnek egymástól mindkét mintában a párkapcsolati elégedettség szempontjából (lásd a 3. táblázatot). Páronkénti post-hoc vizsgálatot végezve (Mann–Whitney-próbával) látható, hogy minden összehasonlítás esetén szignifikáns az eltérés ($W_s > 1137$, $p_s < 0,004$).

4. táblázat. A pszichés zavar és a párkapcsolati elégedettségi alskálakon mért értékek közötti összefüggés (Spearman-féle rangkorreláció)

Minta	Elégedettség mértéke	
	Közös élmények alskála	Megértés-támogatás alskála
A minta depresszió	-0,26*	-0,29**
A minta szorongás	-0,31**	-0,31**
B minta depresszió	-0,31**	-0,25*
B minta szorongás	-0,31**	-0,20 ^T

^T $0,05 < p < 0,1$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Megvizsgáltuk továbbá az elégedettségi értékek alskálái és a Beck Depresszió Kérdőív és Beck Szorongás Leltár által mért depresszió és szorongás összefüggéseit. A pszichés zavar és az elégedettségi értékek közötti korrelációt a 4. táblázat tartalmazza. Ahogyan az a táblázatban is látszik, a párkapcsolati elégedettségnek mindkét aspektusa ugyan gyenge mértékben, de összefügg a pszichés zavar mértékével.

Továbbá megvizsgáltuk a különböző kötődési stílusú vizsgálati személyek párkapcsolati elégedettségét, feltételezve, hogy a biztonságosan kötődő személyek a leginkább elégedettek párkapcsolatukkal. Az alskálák mediánjait kötődési típusonként az 5. táblázat tartalmazza. Kruskal–Wallis-próbák alapján minden alskála és minden minta esetén van eltérés ($\chi^2_s > 14,33$, df = 3, $p_s < 0,01$) a párkapcsolati elégedettségben kötődési típus szerint. A biztonságosan kötődő személyek párkapcsolati elégedettségének mediánjai

5. táblázat. A párkapcsolati elégedettség mediánértékei a különböző kötődési stílussal rendelkező egyéneknél

Minta	Alskála	Biztonságos	Félelemteli	Elárasztott	Elkerülő
A minta	közös élmények	29	24	29	19
A minta	megértés-támogatás	39	30	35,5	24
B minta	közös élmények	29	19	24	19
B minta	megértés-támogatás	39,5	24	34	27

a Mann–Whitney-próbák alapján legalább tendenciaszerűen eltérnek a többi más kötődésű személyek párkapcsolati elégedettség mediánjaitól ($W_s > 451$, $p_s < 0,09$). A várakozásoknak megfelelően a biztonságos kötődésű személyek párkapcsolati elégedettsége a legmagasabb.

MEGBESZÉLÉS

Jelen tanulmány célja a Schaefer és Olson (1981) által kifejlesztett PAIR-H, párkapcsolati kérdőív magyar változatának pszichometriai vizsgálata volt. A magyar változat bemérése most történt meg először.

Az adatgyűjtés egy komplex kutatás keretén belül történt, amelynek nem volt elsődleges célja a kérdőív adaptációja. Ebből fakadóan egy komplex kérdőívcsomag kitöltését kértük a válaszadóktól. Az adatgyűjtés valószínűleg a kérdőív által tárgyalt kérdések intim jellege miatt komoly nehézségekbe ütközött. A válaszadásra felkért személyek egy része teljesen elutasította a válaszadást, mások üres kérdőívet adtak vissza, vagy hiányosan töltötték ki a kérdőíveket. Végül 122 pár, 244 fő adatait elemeztük, akik nagyrészt egészségesek. A párok nagyjából egyharmada esetén a pár egyik tagja pszichés zavar miatt kezelés alatt áll.

A rendelkezésre álló adatokból két, főbb jellemzőiket tekintve paralel mintát alakítottunk ki.

A kérdőív eredeti szerkezetének megfelelő négy dimenziót feltételező modell nem illeszkedett az adatokra. Az egyik mintán hierarchikus klaszterelemzéssel feltárt két-faktoros, korrelációt megengedő modell viszont illeszkedett a másik mintára is. Az adatok látens struktúrája által meghatározott dimenziókat a közös élmények és a megértés-támogatás dimenzióknak nevezhetjük. A közös élmények dimenzió a szexuális és egyéb közös tevékenységekre vonatkozó itemeket tartalmazza, míg a megértés-támogatás dimenzió itemei a fontos másik kognitív és emocionális szinten való megértésére, elfogadására vonatkoznak. A magyar változat felvételével nyert adatok alapján a kérdőív 16 iteme méri a feltárt két dimenziót, 8 item a kérdőívben elhagyható. A két dimenziót így hét, illetve kilenc item méri.

A kérdőív két alskálája erősen megbízható és valid mérőeszköz az adatok alapján. A PAIR-H kiegészítő, globális párkapcsolati elégedettség mérésére vonatkozó kérdésének eredménye erősebben összefüggött a megértés-támogatás dimenzió összpontszámával, mint a közös élmények dimenzió összpontszámával. Ez utalhat arra, hogy ez a dimenzió komolyabb szerepet játszik a párkapcsolati elégedettségben, jobban meghatározza azt. Korábbi kutatásokhoz (Davila és mtsai, 2003; Li és Chan, 2012; Platts és mtsai, 2002) hasonlóan azt találtuk, hogy a párkapcsolati problémák és a pszichés zavarok kö-

zött összefüggés fedezhető fel. Az elvárásoknak megfelelően a pszichés kezelés alatt álló személyek, illetve párjaik párkapcsolati elégedettsége alacsonyabb szintű, mint az egészséges személyeké. De ez a különbség csak a megértés-támogatás dimenzióban mutatkozik meg. A pszichés zavar jelenléte leginkább a közös élmények dimenziót befolyásolja negatívan, aminek oka az lehet, hogy a zavar a hétköznapi aktivitásokban, közös tevékenységekben való részvételben nyilvánulhat meg a legnagyobb mértékben. A párok párkapcsolati elégedettsége szorosan együtt jár. Ugyanakkor a párkapcsolati elégedettség nem függ a vizsgálati személy korától, a párkapcsolat fennállásának idejétől, sem a vizsgálati személy nemétől.

A tanulmány limitációi között elsőként kell megemlítenünk a viszonylag kis mintanagyságot, ezt valamelyest kompenzálja, hogy két minta is rendelkezésre állt az elemzéshez. További limitáció, hogy jelenleg nem állnak rendelkezésre olyan kérdőívek, melylyel a PAIR-H kérdőív konstruktumvaliditása összevethető lenne, így a konstruktumvaliditás vizsgálata egy itemből álló kérdéssel való összevetésre szorítkozik. Ugyanakkor prediktív validitás jellegű vizsgálatok történtek, például a pszichés zavar-elégedettség, kötődési stílus-elégedettség összefüggések feltárásakor. A tanulmány pszichometriai irányultsága miatt a párok együttes elemzése itt nem történt meg, azonban az adatok erre lehetőséget biztosítanak. A lektori javaslattal összhangban az adatok további, klinikai pszichológiai irányultságú elemzését az Actor-partner Interdependence Modell segítségével fogjuk kivitelezni (lásd például Cook és Kenny, 2005), mely modell lehetővé teszi a férfiak és nők adatainak együttes figyelembevételét az eredmények modellezése-

kor. Előzetes elemzéseink alapján érdekes lehet ezen túl a férfiak és nők párkapcsolati elégedettségét leginkább meghatározó itemeket összevetni és a különbségek háttértervezőit feltárni. Fontosnak tartanánk továbbá, hogy az angol nyelvű kérdőív ismételt pszichometriai vizsgálata megtörténjen angol anyanyelvi mintán, hiszen az itemek potenciálisan elavulhattak a kultúra, a párkapcsolati elvárások változása miatt.

A párkapcsolati kutatások nagy száma foglalkozik a párkapcsolati dinamika mélyebb megértésével, mégis kevés mérőeszköz áll rendelkezésre, mely segítené vizsgálatát. Természetesen nemcsak az empirikus tanulmányokban alkalmazható a kérdőív, hanem a párterapeuták gyakorlati munkája során is informatív eszköz, mely segítheti a párkapcsolati diagnosztikát. A párkapcsolati elégedettség és az intimitás mértékét is nehéz felmérni. Ha ezekre a terápiás munka során rákérdezzünk, gyakran csak felületes választ kapunk. A kérdőív segíti, átláthatóvá teszi a párok számára, hogy elégedettségük és megélt intimitásuk milyen érzésekből tevődik össze. Az ideális párkapcsolati elégedettség és az aktuális helyzet párhuzamos megítélése lehetővé teszi annak meghatározását, hogy minek kell teljesülnie, változnia a kapcsolatban ahhoz, hogy elégedettebbek legyenek. Ez hozzájárulhat a párok igényeinek és szükségleteinek tudatosabb kifejezéséhez és egymás megértéséhez is.

Eredményeink alapján a magyar nyelvű PAIR-H párkapcsolati kérdőív pszichometriai mutatói alapján megbízható és valid, kétdimenziós mérőeszköz, melynek mind elméleti, mind gyakorlati alkalmazását indokoltnak találjuk, kiértékelését némiképp módosítva az eredeti elképzeléshez képest.

SUMMARY

THE HUNGARIAN ADAPTATION OF THE PAIR INTIMATE RELATIONSHIP QUESTIONNAIRE

Background and aims: The aim of the study is investigating the psychometric properties of the Hungarian version of the Personal Assessment of Intimacy in Relationships (PAIR) questionnaire introduced by Schaefer and Olson (1981). PAIR-H questionnaire denotes the Hungarian version of PAIR. *Methods:* PAIR-H was filled in as part of a complex questionnaire in a broader research project regarding the dynamics in intimate relationships. 122 heterosexual couples having a relationship of a minimum of half year relationship participated in the study. About within third of the couples, one of them was treated with depression, anxiety disorder or a combination of these two problems. There is a co-relation between the romantic relationship problems and the psychological disorders (Davila et al., 2003; Li and Chan, 2012; Platts et al., 2002), that is also recognizable during the couples therapy practice. That is the reason why patients were included in the sample. As the main validity criterion, the general question was applied on their satisfaction with their intimate relationship, which is a separate part of the original questionnaire. *Results:* Based on the empirical data, the Hungarian version of the PAIR-H intimate relationship questionnaire is a reliable and valid measure with two latent dimensions: shared experiences and understanding/support. *Conclusions:* We recommend a shortened version of the PAIR-H intimate relationship questionnaire with 16 plus one items to be applied for both theoretical and practical purposes. *Keywords:* PAIR, intimate relationship, satisfaction, psychometric properties

IRODALOM

- ALTMAN, I., TAYLOR, D. A. (1973): *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. Holt, Rinehart & Winston, Oxford, England.
- AMATO, P. R., ROGERS, S. J. (1999): Do attitudes toward divorce affect marital quality? *Journal of Family Issues*, 20, 69–86.
- ANDERSON, T. L., EMMERS-SOMMER, T. M. (2006): Predictors of relationship satisfaction in online romantic relationships. *Communication Studies*, 57, 153–172.
- ATTRIDGE, M., BERSCHIED, E., SIMPSON, J. A. (1995): Predicting relationship stability from both partners versus one. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 445–454.
- BAHR, S. J., CHAPPELL, C. B., LEIGH, G. K. (1983): Age at marriage, role enactment, role consensus, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 45(4), 795–803.
- BECK, A. T. (1976): *Cognitive Therapy and the Emotional Disorders*. International University Press, New York.
- BECK, A. T., EPSTEIN, N., BROWN, G., STEER, R. A. (1988): An inventory for measuring clinical anxiety: psychometric properties. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(6), 893–897.

- BECK, A. T., WARD, C. H. MENDELSON, M., MOCK, J., ERBAUGH, J. (1961): An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4, 561–571.
- BIRNBAUM, G. E., REIS, H. T. (2006): Women's sexual working models: An evolutionary attachment perspective. *The Journal of Sex Research*, 43(4), 328–342.
- BRADLEY, R. H., WHITESIDE-MANSELL, L., BRISBY, J. A. CALDWELL, B. M. (1997): Parents' socioemotional investment in children. *Journal of Marriage and Family*, 59(1), 77–90.
- BRENNAN, K. A., CLARK, C. L. SHAVER, P. R. (1998): Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In: SIMPSON, J. A. RHOLES, W. S. (eds): *Attachment theory and close relationships*. Guilford Press, New York. 46–76.
- BURNS, D. D., SAYERS, S. L., MORAS, K. (1994): Intimate relationships and depression: Is there a casual connection? *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62(5), 1033–1043.
- BURR, W. R. (1970): Satisfaction with various aspects of marriage over the life cycle: A random middle class sample. *Journal of Marriage and the Family*, 32, 29–37.
- CLINEBELL, H. J. CLINEBELL, C. H. (1970): *The intimate marriage*. Harper and Row, New York.
- COOK, W. L., KENNY, D. A. (2005): The actor-partner interdependence model: A model of bidirectional effects in developmental studies. *International Journal of Behavioral Development*, 29(2), 101–109.
- COZBY, P. C. (1973): Self-disclosure: A literature review. *Psychological Bulletin*, 79, 73–91.
- DAHMS, A. (1972): *Emotional intimacy*. Pruett, Denver, Colorado.
- DAVILA, J., KARNEY, B. R., HALL, T. W., BRADBURY, T. N. (2003): Depressive symptoms and marital satisfaction: within-subject associations and the moderating effects of gender and neuroticism. *Journal of Family Psychology*, 17(4), 557–570.
- DERLEGA, W. J. CHAIKIN, A. L. (1975): *Sharing intimacy: What we reveal to others and why*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- FAULKNER, R. A. (2002): *Gender-related influences on marital satisfaction and marital conflict over time for husbands and wives* [Doctoral dissertation]. University of Georgia.
- FINCHAM, F. D., BEACH, S. R., HAROLD, G. T., OSBORNE, L. N. (1997): Marital satisfaction and depression: Different causal relationships for men and women? *Psychological Science*, 8(5), 351–356.
- FORGÁCS J. (2003): *A társas érintkezés pszichológiája*. Kairosz Kiadó, Budapest.
- FOWERS, B. J. (1990): An interactional approach to standardized marital assessment: A literature review. *Family Relations*, 39(4), 368–377.
- GILBERT, S. J. (1976): Self-disclosure, intimacy and communication in family. *Family Coordinator*, 25, 221–231.
- GOTTMAN, J. M., NOTARIUS, C. I. (2002): Marital research in the 20th century and a research agenda for the 21st century. *Family Process*, 41, 159–197.
- GREEF, A. P., HILDEGARDE, L. M. (2001): Intimacy and marital satisfaction in spouses. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 27, 247–257.
- HAMES, J., WARING, E. M. (1980): Marital intimacy and nonpsychotic emotional illness. *Psychiatric Forum*, 9, 13–19.

- HAMILTON, M. (1959): The assessment of anxiety states by rating. *British Journal of Medical Psychology*, 32(1), 50–55.
- HAMILTON, M. (1960): A rating scale for depression. *Journal of Neurology, Neurosurgery and Psychiatry*, 23, 56–62.
- HAMILTON, M. (1957): Development of rating scale for primary depressive illness. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 6, 278–296.
- HAWKINS, J. L. (1968): Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 30(4), 647–350.
- HINDE, R. A. (1997): *Relationships: A dialectical perspective*. Psychology Press, East Sussex, UK.
- JACQUET, S. E., SURRA, C. A. (2001): Parental divorce and premarital couples: Commitment and other relationship characteristics. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 627–638.
- KERSTEN, K. K. (1990): The process of marital disaffection: interventions at various stages. *Family Relations*, 39(3), 257–265.
- KIECOLT-GLASER, J. K., NEWTON, T. L. (2001): Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127, 472–503.
- KOPP, M., FÓRIS, N. (1993): *A szorongás kognitív viselkedésterápiája*. Végeken, Budapest.
- KURDEK, L. A., SCHMITT, J. P. (1986): Relationship quality of partners in heterosexual married, heterosexual cohabiting, and gay and lesbian relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 711–720.
- LENTHALL, G. (1977): Marital satisfaction and marital stability. *Journal of Marital and Family Therapy*, 3(4), 25–32.
- LI, T., CHAN, D. K. S. (2012): How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology*, 42(4), 406–419.
- LOCKE, H. J., WALLACE, K. L. (1959): Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, 21, 251–255.
- MOOS, R. H. MOOS, B. (1976): A typology of family social environments. *Family Process*, 15, 357–372.
- MULSOW, M., CALDERA, Y. M., PURSLEY, M., REIFMAN, A., HUSTON, A. C. (2002): Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 944–956.
- NAGY L. (2005): A felnőtt kötődés mérésének új lehetősége. A közvetlen kapcsolatok élményei kérdőív. *Pszichológia*, 25(3), 223–245.
- OLSON, D. H. (1975): *Intimacy and the aging family*. *Realities of aging*. College of Home Economics, University of Minnesota.
- ONER, B. (2000): Future time orientation and relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134, 306–314.
- PATRICK, S., SELLS, J. N., GIORDANO, F. G., TOLLERUD, T. R. (2007): Intimacy differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The Family Journal*, 15(4), 359–367.

- PERCZEL FORINTOS D., SALLAI J., RÓZSA S. (2001): A Beck-féle Reménytelenség Skála pszichometriai vizsgálata. *Psychiatria Hungarica*, 16(6), 632–643.
- PÉTER-SZARKA SZ., BALÁZS K., TÍMÁR T. (2015): Az iskolai kreatív klíma kérdőív. *Alkalmazott Pszichológia*, 15(2), 107–132.
- PLATTS, H., TYSON, M., MASON, O. (2002): Adult attachment style and core beliefs: are they linked? *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 9, 332–348.
- PRAGER, K., BUHRMESTER, D. (1998): Intimacy and need fulfilment in couple relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15, 435–469.
- PREVITI, D., AMATO, P. R. (2003): Why stay married? Rewards, barriers, and marital stability. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 561–573.
- POWELL, G. S., WAMPLER, K. S. (1982): Marriage enrichment participants: Levels of marital satisfaction. *Family Relations*, 31(3), 389–393.
- R DEVELOPMENT CORE TEAM (2011): R: A Language and environment for statistical Computing. The R Foundation for Statistical Computing, Vienna. Letöltve: www.R-project.org/
- REGISTER, L., HENLEY, T. (1992): The phenomenology of intimacy. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 467–481.
- REIS, H. T., SHAVER, P. (1988): Intimacy as an interpersonal process. In: DUCK, S. (ed.): *Handbook of personal relationships: Theory, relationships, and interventions*. Wiley, Chichester, 367–389.
- ROACH, A. J., FRAZIER, L. P., BOWDEN, S. R. (1981): The marital satisfaction scale: development of a measure for intervention research. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 537–546.
- RUSBULT, C. E. (1980): Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16(2), 172–186.
- RUSBULT, C. E. (1983): A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 101–117.
- SABATELLI, R. M. (1988): A review and critique of contemporary survey instruments source. *Journal of Marriage and Family*, 50, 891–915.
- SCHAEFER, M. T., OLSON, D. H. (1981): Assessing intimacy. The pair inventory. *Journal of Marital and Family Therapy*, 7, 47–59.
- SCHIMEL, J. (1987): On failed intimacy. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 15, 553–557.
- SCHNEIER, F. R., JOHNSON, J., HORNIG, C. D., LIEBOWITZ, M. R., WEISSMAN, M. M. (1992): Social phobia: comorbidity and morbidity in an epidemiologic sample. *Archives of General Psychiatry*, 49(4), 282–288.
- SCHUMM, W. R., PAFF-BERGEN, L. A., HATCH, R. C., OBIORAH, F. C., COPELAND, J. M., MEENS, L. D., BUGAIGHIS, M. A. (1986): Concurrent and discriminant validity of the Kansas Marital Satisfaction Scale. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 381–387.
- SIPOS, K., SIPOS, M. (1978): The development and validation of the Hungarian form of the STAI. In: SPIELBERGER, C. D., GUERRERO, D. (eds): *Cross-cultural anxiety*, 2. Hemisphere Publishing, Washington – London. 51–61.

- SNYDER, D. K. (1979): Multidimensional assessment of marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 41, 813–823.
- SPANIER, G., FILSINGER, E. (1983): The dyadic adjustment scale. In: FILSINGER, E. (ed.): *Marriage and family assessment*. Sage, Beverly Hills, CA. 155–168.
- SPIELBERGER, C. D., GORSUCH, R. L., LUSHENE, R. E. (1970): *Manual for the State Trait Anxiety Inventory*. Consulting Psychologist Press, Palo Alto, CA.
- STERNBERG, R. J. (1986): A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119–135.
- THOMAS, S., ALBRECHT, K., WHITE, P. (1984): Determinants of marital quality in dual career couples. *Family Relations*, 33(4), 513–521.
- TRENT, K., SOUTH, S. J. (2003): Spousal alternatives and marital relations. *Journal of Family Issues*, 24(6), 787–810.
- TRINGER, L. (1970): A Hamilton-féle depresszió skála alkalmazása. *Pszichiátriai Szemle*, 23, 11–16.
- TRINGER, L. (1973): Hamilton szorongási skála magyar változata. *Ideggyógyászati Szemle*, 26, 1–18.
- TURNER, S. M., BEIDEL, D. C., DANCU, C. V., KEYS, D. J. (1986): Psychopathology of social phobia and comparison to avoidant personality disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 95(4), 389–394.
- UNOKA ZS., RÓZSA S., FÁBIÁN Á., MERVÓ B., SIMON L. (2004): A Young-féle Séma Kérdőív: A korai maladaptív sémák jelenlétét mérő eszköz pszichometriai jellemzőinek vizsgálata. *Psychiatria Hungarica*, 19(3), 235–243.
- VAN DEN BROUCKE, S., VERTOMMEN, H., VAN DER EYCKEN, W. (1995): Construction and validation of a marital intimacy questionnaire. *Family Relations*, 44(3), 285–290.
- VANGELISTI, A. L., BANSKI, M. A. (1993): Couples' debriefing conversations: The impact of gender, occupational, and demographic characteristics. *Family Relations*, 42, 149–157.
- WARING, E. (1984): The measurement of marital intimacy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10, 185–192.
- WEINBERGER, M. I., HOFSTEIN, Y., WHITBOURNE, S. K., (2008): Intimacy in young adulthood as a predictor of divorce in midlife. *Personal Relationships*, 15, 551–557.
- WHITBOURNE, S. K., SNEED, J. R., SAYER, A. (2009): Psychosocial development in adulthood: A 34 year sequential study. *Developmental Psychology*, 45(5), 1328–1340.
- WHITE, L. K. (1990): Determinants of divorce: A review of research in the eighties. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 904–912.
- WILLOUGHBY, M. T., CADIGAN, R. J., BURCHINAL, M., SKINNER, D. (2008): An evaluation of the psychometric properties and criterion validity of the religious support scale (RSS). *Journal for the Scientific Study of Religion*, 47(1), 147–159.
- WILSON, C. M., OSWALD, A. J. (2005): How does marriage affect physical and psychological health? A survey of the longitudinal evidence. *IZA Discussion Paper*, 5. Letöltve: 2017.11.20. <ftp.iza.org/dp1619.pdf>
- YOUNG, J. E. (1994): *Young Parenting Inventory*. Cognitive Therapy Center of New York.
- YOUNG, J. E. (1995): *Young Compensation Inventory*. Cognitive Therapy Center of New York.

-
- YOUNG, J. E., BROWN, G. (1990): *Young Schema Questionnaire*. Cognitive Therapy Center of New York.
- YOUNG, J. E., BROWN, G. (2001): *Young Schema Questionnaire*. Special Edition. Schema Therapy Institute, New York.
- YOUNG, J. E., RYGH, J. (1994): *Young-Rygh Avoidance Inventory*. Cognitive Therapy Center of New York.

